

Özgürleşme Eylemcisi Tonguç...

Toplumumuzu “korku toplumu” olmaktan; köleliklerin her çeşidinden kurtarmayı amaçlayan; eğitimi özgürleşme eylemine dönüştüren bir eylemciydi Tonguç. Yarattığı eğitim kurumlarıyla özgürleşme savaşımına kan veren, can veren bir güzel insandı.

MEHMET BAŞARAN

Onun ölümünün 30. yılı bugün. “İnsanoğlunun kazanacağı en büyük zafer, korkuyu yenmesiyle elde edilecek zaferdir” der, “Canlandırılacak Köy” adlı yapıtında büyük eğitimci Tonguç. İnsanın, toplumun yaşamını karartan korkudur çünkü. Yaşam savaşımı, korkuyla savaşım değil mi aslında? Korkuları yene yene; zorbalardan, zorbalıklardan kurtularak günümüze doğru gelmiyor mu insan? Korkuları yene yene bilimi, sanatı, uygarlığı yaratmadı mı? Yeniden doğuş, aydınlanma dönemleri nice yiğitliklerle kazanılan, dünyamızı genişleten, yaşamı güzelleştiren yengiler değil mi? Beyinleri donduran, elleri kötürümleştiren iç korkuları, dış korkuları yenmeden ulaşılabilir mi özgürlük, eşitlik, hoşgörü gibi insancıl, evrensel değerlere...

Elbet en büyük, en güzel yengi, korkuyu yener kazanılacak; barışa, adalete, insanca yaşama, korkuyu yenerek ulaşılacak. Yeni zorbalı, egemenler “korku”ya yaslanarak, yeni korkular üreterek sürdürmüyorlar mı egemenliklerini?

Toplumumuzu “korku toplumu” olmaktan; köleliklerin her çeşidinden kurtarmayı amaçlayan; eğitimi özgürleşme eylemine dönüştüren bir eylemciydi Tonguç. Yarattığı eğitim kurumlarıyla özgürleşme

savaşımına kan veren, can veren bir güzel insandı. Adı en uzak köylerde sevgiyle anılan “Tonguç Baba”, “Yaşamın amacı ileri millet olarak yaşamaktır. Ortaçağ hayatından farksız, geri bir hayata razı olan insan kalabalığıyla çağımız uygarlığına katılamayız, diri bir millet haline gelemeyiz” diyor-du.

İleri ulusların “geri bir yaşama razı olan insan kalabalıkları olmaktan” nasıl kurtulduklarını, hangi aşamalardan geçtiklerini çok iyi incelemiş; emperyalizme karşı savaş kazanmış bir ülkenin eğitimcisi olarak eğitimi sürekli özgürleşme eylemine dönüştürme konusunda çok kafa yormuş bir aydındı.

“Elverişli koşullar hazırlanmadıkça, insanlar candan kazanılmadıkça, insanlara sevgiyle, içtenlikle davranılmadıkça değil reform, günlük, sıradan işler bile görülemezdi” ona göre. Kurtuluş savaşçısının, haritasını kamyıla çizdiği Anadolu’ya dört elle sarılarak halkının sorunlarını halkıyla birlikte çözümlenmeye yöneldi.

Bir yerden bir yere gitmenin çok zor olduğu dönemde 61 il, 305 ilçe, 9150 köy gördükten sonra yazmıştı “Canlandırılacak Köy”ü; ayrıca 4210 kişiden soruşturma (anket) yanıtı almış, 456 parça belge in-

OLAYLAR VE GÖRÜŞLER

celemiş, 112 kitap gözden geçirmişti.

“Diri millet olma”, “canlı okul”, “canlandırma” onun eğitim anlayışının temel kavramları sayılabilir. Anadolu insanı yüzyılların sömürsü, baskısı altında ezgindir; yağmacılık, saldırı, zaptıye, ağa korkusuyla yıldırdır; geri üretim yaşamının, bilgisizliğin, boşınların tutsağıdır. Acıları “ağıt”a, özelemleri “bozlak”a dönmüştür, “yazgı” saymaktadır çektiğini, çilesini; korkular sarmalında ölgündür. Onu uyandıran, onu canlandıran; bilgiyle, bilinçle daha bol üreten, ürettiklerinin paylaşımını denetleyen, çarkları kendinden yana döndürebilen yurttaş durumuna getirici bir yetiştirme, yetiştirme yolu bulmak gerektir.

İşte amaçlanan yaşamı, yaratıcı çalışmaları eğitim ortamına dönüştüren; eğitimde sürekliliği, yaygınlığı, gelişen yaşama uyan esnekliği gerçekleştiren Köy Enstitüleri bu düşünceden doğdu. Yaşayan, yaşatan imecelerde öğrenen, uygulayan, sorunlar çözen, kendilerini, çevrelerini değiştiren insanların kafaları, elleri özgürleşme mi? Bilgiyi işe, esere çevirmek insanı canlandırmaz, başarının, canlılığın tadını duyuramaz mı ona?

Yöneticilere yazdığı mektupta şöyle der Tonguç: “Enstitülerde bisiklet, motosiklet kullanma işini, bir müzik aracı çalmayı, şarkı söylemeyi, milli oyunlar oynamayı herkes öğrenmelidir. Tüm zorluklara karşın kız-erkek yaşamın çeşitli işlerine, eğlencesine, acularına ortaklaşa katılmalıdır. Bayağı olan her şeyden kaçınmak, korunmak koşuluyla kız-erkek yaşamı tümüyle yaşamalıdır.”

“Yaşamı tümüyle yaşamak”... Korkuları içten yener, sevgiyle sevinçle tazelenmek, canlanmak, hoşgörüyü solumak, insanca özelemleri gerçekleştirmek değil midir bu?..

Ama sürekli kendini yenilemek, aşmak için ekin, sanat dünyasına açılmak, sürekli okumak, değerli yapıtların havasını solumak, o havayı içe sindirmek de gerekir. Yüzyılların açığını kapatmak özelemlerle, her Enstitülünün sağlıklı, yaratıcı bir okuma alış-

kanlığı edinmesini ister Tonguç; koşullar, mevsim, zorluklar ne olursa olsun, her günkü özgür okuma saatleri hiçbir zaman savsaklanmamalıdır. İnsan içinden aydınlanarak, düşünceleri özümleyerek korkuları yener, özgürce düşünebilir çünkü. Tonguç’a göre:

“Serbest okumaya değer verilmeyen eğitim kurumlarında kitap yakan, kitaplıklara kilit vurabilen, öğrencileri eşkıya takip eder gibi kovalayan gaddar, kara cahiller peyda olur; toleranstan eser kalmaz; hafiyelik makbul sayılan hizmetler arasında yer alır, müstebitler kahraman kesilir... Böyle okul, geriliğe bütün kapılarını açar: Cumhuriyetin kurumu olamaz, bilakis o, onu temelinden yıkan bir araç durumuna gelir” (Canlandırılacak Köy, s. 643)

Günümüzde de yaşayan kişilik

Köy Enstitüleri’ni kapatanlar, korkuya yaslanarak, yeni korkular üreterek egemenliklerini sürdürmeye çalışanlar, önce kitaplıklara kilit vurmadı mı? Suskun toplum yaratmak, kitap yasağı, düşünce yasağı toplumun yaşama gücüne, yaratıcılığına saldırı değil mi?

Eğitimi özgürleşme eylemine dönüştüren Tonguç’u; “belini kırmaya”, adını andırmamaya çalıştığımız, yaratıcılığımızı dünya eğitim tarihine yazdıran Tonguç’u, 30 yıl önce bugün yitirdik. Ama yaşamı, savaşımı, düşünceleri günümüze de ışık tutmaktadır, adı bir destan safağıdır. Mehmet Cimi, “Tonguç Baba, Ülkeyi Kucaklayan Adam” adlı yapıtıyla (Ferit Oğuz Bayır Düşün Ödülü’nü kazandı) bu destanı başarıyla dile getirdi. Yapıt, uzun bir inceleme ve araştırma ürünü. Özgürlükçü, eşitlikçi, çağdaş bir eğitim savaşımını sürdürenlerin öğreneceği çok şey var o kitapta. Ölüm yıldönümünde güzel bir anmalık oldu.

Evet, “İnsanoğlunun kazanacağı en büyük zafer, korkuyu yenmesiyle elde edilecek zaferdir” O yengiyi kazanmaya çalışanlara, Tonguç’un anısına saygılar...

